

Retolacions viàries al nord del País Valencià

Jesús Bernat Agut

DOI: 10.2436/15.8040.01.183

Resum

La dispersió de les diferents administracions del País Valencià i el menyspreu provat envers els topònims es manifesten a través de les retolacions que veiem des del cotxe. La manca d'una entitat reconeguda que marque al nostre país uns criteris clars de la retolació viària ha portat a mostrar dobles i triplets d'un mateix lloc. Afegim la qüestió sobre la retolació dels hidrònims (amb genèric o sense, diversitat toponímica per a un mateix riu, etc.) o l'esquizofrènia del bilingüisme en la toponímia (Castellón/Castelló, Almazora/Almassora, Villarreal/Vila-real, tots tres/sis en un mateix cartell).

Hom pot aportar una mostra significativa amb l'anàlisi de diversos exemples:

- l'A-7 i la N-340 com a propietats de la Xarxa de Carreteres de l'Estat
- la CV-10, la CV-15 i la CV-170 de la Generalitat Valenciana.

Els noms en la vida quotidiana és el títol general d'aquest congrés. Vaig pensar que era a les carreteres on hom veia, cada dia, retolats els noms dels rius i els pobles, on certificava la correcta escriptura dels topònims quotidians i asidus de la seua comarca o comprovava les grafies d'aquells pobles que albirava per primera vegada. No fa massa temps, en unes jornades toponímiques celebrades a Dénia ja vam exposar la castellanització, creixent de nord a sud, en la retolació de l'autopista A-7 amb el títol "Barcelona-Dénia, de la normalitat a l'esquizofrènia".

Si bé el marc legal resulta clar per al Principat i semblava esperançador al País Valencià, en veure la seua aplicació a terres valencianes comprovem l'abandonament generalitzat de la toponímia per part de les diverses administracions: estatal, autonòmica, provincial i local.

El corpus toponímic de l'anàlisi actual pren diverses carreteres situades al sud del riu de la Sénia:

- l'A-7 i la N-340, entre Vinaròs i Almenara, com a propietats de la Xarxa de Carreteres de l'Estat
- la CV-10, la CV-15 i la CV-170 de la Generalitat Valenciana (Conselleria d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports, COPUT)

Xarxa de carreteres de l'Estat

A-7, un doble peatge

Aquesta autopista no sols té el peatge econòmic que paguem tants anys; ens cal afegir-hi l'impost lingüístic per ser el català una llengua minoritzada al nostre territori. Fins fa ben poc, el tram Barcelona-Reus es trobava en mans d'Acersa. Pel que fa al tractament de la toponímia, hom ha seguit, prou fidelment, el que hi ha legislat a Catalunya. En el tram meridional, però, Aumar no aconsegueix allò establert. Si la hidronímia s'acompanyava de l'article, en el cas dels rius (l'Anoia), o dels genèrics, en la resta d'hidrònims que travessem (riera de Marmellar), en aplegar al gran riu ens sobten amb 'Ebre', sense article i amb una onadeta a la vora, d'ara endavant símbol dels rius que puguem creuar. També observem un canvi substancial per als que venim del sud. Si bé al primer tram esmentat, València, Alacant i Castelló eren les úniques denominacions de les ciutats valencianes, Aumar feia patent, a Catalunya, l'esquizofrènia lingüística dels germans del sud: Castellón-Castelló, Alicante-Alacant i Valencia-València que ben aviat esdevé *Valencia*, sense accent.

En creuar el riu de la Sénia, el castellà s'imposa com a llengua única i l'arbitrària i sistemàtica traducció dels topònims palesa paradoxes com la d'aquest mateix riu, frontera natural entre el Principat i un País Valencià esdevingut *Comunidad*: Sénia (sense article) al marge esquerre i Cénia al marge dret. *Seco* (per dues vegades), *Cuevas*, *Chinchilla*, *barranco*

de Algezar o Mijares són altres mostres dels menyspreu més absolut envers la toponímia d'un país, patrimoni, diuen, de tot l'Estat.¹

A banda del tractament esmentat dels hidrònims, ens cal ressaltar tres aspectes més del maltracte lingüístic de l'A-7 a terres valencianes:

- La llengua vehicular (mai millor dit) que correspon a les indicacions i genèrics apareix en castellà (*sur, norte, atención, velocidad, estación de servicio, puerto...*).
- L'esquizofrènia bilingüe (Oropesa/Orpesa, Benicasim/Benicàssim...) només esdevé monolingüe, de vegades, en espanyol (Oropesa).
- El tractament dels exotopònims és clarament contrari a la legislació. Denota, a més, l'autoodi lingüístic de l'administració que ho permet. Nosaltres som partidaris del monolingüisme dins la toponímia i creiem respectable Teruel i Zaragoza, tot i que la tradició d'una banda i la inexistència de la interdental en el sistema fònic català de l'altra, aconsellen Terol i Saragossa. Amb tot, allò que ens sembla inadmissible és el rètol on trobem baix de Sagunt/Sagunto (bilingüisme inacceptable) Teruel, Zaragoza, formes castellanques del topònim en un cartell veí de Morvedre.

¹ Un llistat complet dels desficiacs hidrònims que ens mostra l'A-7 entre Barcelona i Dénia podeu trobar-lo a l'article "Barcelona-Dénia. La toponímia a l'autopista", J. Bernat, 2010, dins les *Actes de la V Jornada d'Onomàstica, Dénia 2011*.

N-340 (*ben nacional*)

L'anàlisi d'aquest vial resulta més complexa i carregada de matisos. Recordem d'entrada que a l'A-7 apareixia la retolació bilingüe del titular (Xarxa de Carreteres de l'Estat, *Red de Carreteras del Estado*). En aquesta carretera, però, sembla que l'adjectiu 'nacional' necessite imposar-se com a posseïdora de la 'província' i només trobem *Red de Carreteras del Estado*. Pel que fa a la retolació analitzada, al maltracte vist a l'A-7 només caldria afegir l'adjectiu anàrquic. Aquesta anarquia, mantinguda en el temps i l'espai en el canvi polític de les administracions o en l'abandonament d'alguns trams, ens porta a una barreja de criteris, a l'oblit sistemàtic de la retolació dels hidrònims i a un mesinfotisme ortogràfic que ens aboca a múltiples variants d'un mateix referent. Vegem-ne unes mostres:

1. Idèntic tractament dels exotopònims (Castellón-Castelló però només Segorbe, Zaragoza o Teruel).
2. Retolació esquizofrènica en tots aquells pobles que mantenen el doblat del topònim. Ens resulta curiós, però, que València només se'ns mostra en la forma inaccentuada, *Valencia*. S'hi afig, a més, el doblat de mots comuns que palesa la dificultat dels forasters per interpretar els mots sud, est, oest i nord, tan diferents de *sur*, *este*, *oeste* i *norte*.

3. Anarquia ortogràfica en alguns dels pobles que voreja o creua la N-340: les Alqueries, amb el nom oficial d'*Alqueries* –deixem ara l'odi a l'article de tants pobles– ens apareix com: ALQUERIAS, Alqueries N.P., ALQUERÍAS N.P., ALQUERÍAS DEL NIÑO PERDIDO, ALQUERIES i un Les Alqueries reivindicatiu damunt l'antic cartell. Pensem que una altra característica que no es mostrava a l'A-7, per la seua inaccessibilitat, era la correcció espontània dels *graffiters* toponímics. Una altre poble castigat per la variació gràfica ha estat Alcalà de Xivert (topònim oficial) que rep, encara avui, les següents retolacions: ALCALA DE CHISVERT, ALCALA DE CHIVERT, ALCALÁ DE CHIVERT, ALCALÁ DE XIVERT. Ens falta, però, el topònim oficial, amb l'accent greu damunt: Alcalà.²

² Aquestes consideracions, que poden semblar banals, resultarien alarmants per a l'Administració central o qualsevol que veiés la capital de l'Estat amb les formes: Madrid, Madrís o Madriz.

4. L'oblit de la hidronímia. Si bé la castellanització dels topònims dels nostres rius, rambles i barrancs no ha estat total com en l'A-7, és majoritària a la N-340. Afegim, a més, el maltractament, abandonament i ocultació dels rètols existents. S'hi observa que molts dels cartells apareixen desdibuixats sense que hom pugui llegir-hi el nom sencer del topònim. En molts casos, les noves barreres de seguretat han estat col·locades tot tapant els rètols dels rius i no han estat substituïts per d'altres més alts que siguin visibles als ulls dels usuaris d'aquest vial.

5. Evidentment, la llengua vehicular que avisa de perills, atencions, radars, velocitats, zones de servei... és l'espanyol, com tothom sap, més segura.

Carreteres de la Generalitat

CV-10, una autovia en procés de substitució lingüística

Pot ser innocència, però hom esperava que, en analitzar les carreteres propietat d'una Generalitat que hauria de vetllar pel compliment de les seues pròpies lleis, trobaríem una normalitat en la llengua vehicular d'aquest vial. En casa dels pobres, però, poc dura l'alegria i, si bé existeix un tram amb un esqueix de racionalitat i normalització, ben aviat ens retornen als costums estatals.

La hidronímia. Hi apreciem un criteri normalitzador (riu Belcaire, barranc del Randero, riu Sec...) però la despreocupació per la normativa ortogràfica els porta a retolar el riu de Borriol (Seco en A-7) amb 8 cartells que reparteixen equitativament la presència o absència d'accent al monosíl·lab *riu/ríu*. Volem destacar, això sí, que s'hi mostra la solució, en l'altura, als cartells hidronímics de la N-340, tapats per les barres de seguretat.

El procés de substitució s'observa, entre d'altres indrets, en la sèrie del mot 'servei' que passa a 'servici', primer, 'sevici', després, i 'servicio' en les recents retolacions del tram comprés entre la Pobla Tornersa i l'aeroport de Vilanova.

CV-15 i CV-170, comarcals en zona catalanoparlant

En aquestes carreteres hom pot apreciar una antiga normalització en la toponímia dels pobles i el creixent oblit de la nostra llengua pel que fa a l'ús vehicular en la retolació. En aquest sentit, els cartells més recents han oblidat el valencià i es retolen només en castellà. Val a dir que la retolació anterior era bilingüe per als casos de 'atenció', tan diferent de 'atención', que hom veia la necessitat d'afegir. Hem trobat tres retolacions d'aquest tipus i tres formes diferents d'accentuació..., alguna ha d'estar bé!

Darrerament s'ha incorporat l'odi a l'article que, si bé es manté a les Useres, la Barona o la Pobla Tornesa, ha desaparegut dels nous cartells que ens indiquen la proximitat de 'Vall d'Alba', experiment que, com hem vist, també assoleix 'Alqueries'. La insistència en la retolació municipal manifesta el cas.

També s'hi observa la tautologia en la retolació oficial, aspecte que no respon a la toponímia popular. Així, en passar la Ramblolla, hom ens assabenta que allò és el barranc de la Ramblolla, i, una mica més amunt, ja en la CV-170, veure'm com el coll del Vidre o collado d'Atzeneta esdevé 'port del Collao', desconegut per la gent i la documentació antiga. En aquesta mateixa carretera trobem un rètol que ens ofereix una altra de les incongruències de la nostra toponímia major i la seua oficialitat. Dos pobles del Maestrat, tots dos catalanoparlants, semblen trobar-se a ambdues bandes d'una frontera lingüística: Atzeneta del Maestrat i Vistabella del *Maestrazgo*.

Conclusions

Les retolacions viàries de les carreteres són un clar aparador de la salut toponímica de la nostra llengua. La malaltia, tractada amb molta por al País Valencià, ha empitjorat en els darrers temps, bàsicament per l'abandonament. Allò que havia d'estar discriminació positiva ha esdevingut mesinfotisme i discriminació a seques.

La llengua en què hom retola una nova via depèn del polític o del responsable de carreteres de cada institució, sense que hagen de respectar o complir lleis i normes que ja porten dècades en vigor.

L'esquizofrènia lingüística que pateix la nostra toponímia de doblats (Castellón-Castelló, Almassora-Almazora, Peñíscola-Peñíscola... i tants pobles, de suposada difícil comprensió per al foraster), el menyspreu per les normes ortogràfiques bàsiques (recordem el *ríu*, amb accent i sense, *atenciò* o *Castellò*), el maltracte envers la retolació dels hidrònims i la castellanització creixent dels genèrics i de la llengua vehicular (mai millor dit) mostren que... al meu país, la toponímia de la vida quotidiana està retolada per la incultura oficial.

Jesús Bernat Agut
Societat d'Onomàstica
jbsensegel@hotmail.com